

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

2014.gada 5.decembra Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums

Rīga, 2014. gads

- Fiskālās politikas pamatjēdzieni
- Valsts budžeta veidošanas pamati
- Fiskālās disciplīnas īstenošana Latvijā

- Fiskālās disciplīnas padome
- 2014.gada Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums

Fiskālās politikas pamatjēdzieni

- **Fiskāls** - latīņu val. *fiscalis* un nozīmē "valsts kase", "valsts nauda"
- **Fiskālā politika** - valdības ieņēmumu un izdevumu plānota un pārdomāta vadība
- **Fiskālā disciplīna** - piesardzīga un apdomīga rīcība ar valsts līdzekļiem, nepieļaujot pārsteidzīgus lēmumus un tēriņus, ko nevar atļauties

Valsts konsolidētais kopbudžets

Valsts konsolidētais
budžets

Pašvaldību
budžets

Valsts pamat-
budžets

Valsts speciālais
budžets

Pašvaldību
pamatbudžets
Pašvaldību
speciālais budžets

Valsts budžets – finanšu plāns gadam, kurā noteikti valsts ieņēmumi un izdevumi konkrētiem mērķiem

Kādi ir fiskālās disciplīnas uzdevumi?

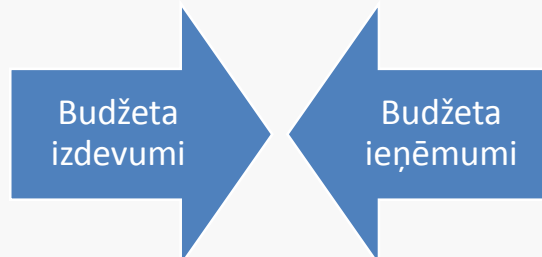

- Sekot, lai valsts budžeta sastādīšanā un izpildē tiktu ievēroti fiskālie **nosacījumi** -
- Starpība starp izdevumiem un ieņēmumiem (deficīts) nedrīkst pārsniegt aprēķināto bilances mērķi
- Veidot uzkrājumus, rezerves, samazināt valsts parāda apmērus
- Prognozēt iespējamus riskus
- Izstrādāt rīcības plānus risku iestāšanās gadījumos
- Izglītēt un informēt sabiedrību

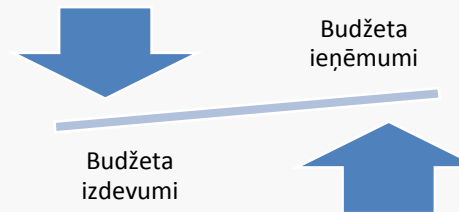
Fiskālās politikas pamatjēdzieni

Vislabākā situācija ir tad, ja budžets ir sabalansēts - līdzsvarots, t.i., budžeta izdevumi ir vienādi ar budžeta ieņēmumiem.

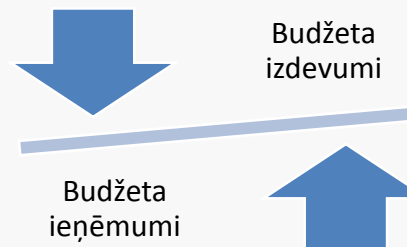

Ja ir budžeta deficīts tas tiek segts, valstij naudu aizņemas. Tā veidojas valsts parāds.
Ja valsts aizņemas no saviem iedzīvotājiem un uzņēmumiem – veidojas iekšējais parāds;
Ja aizņemas no ārvalstīm, veidojas valsts ārējais parāds.

Budžeta pārpalikums veidojas tad, ja budžeta ieņēmumi pārsniedz budžeta izdevumus.

Budžeta deficīts veidojas, ja budžeta izdevumi pārsniedz budžeta ieņēmumus.

Fiskālās politikas pamatjēdzieni

Makroekonomika ir ekonomikas zinātnes nozare, kas pēta un izskaidro cēloņsakarības tautsaimniecībā: kāds ir ražošanas apjoms, vidējais cenu līmenis, nodarbinātība un iedzīvotāju ienākumi

Galvenie rādītāji, kurus ņem vērā:

- IKP pieauguma tempi
- nodarbinātība
- cenu līmenis

Iekšzemes kopprodukts (IKP) ir valsts tautsaimniecībā gada laikā saražotais galaprodukts naudas izteiksmē

Galaprodukts ir preces un pakalpojumi, kas paredzēti galīgajam patēriņam

Attīstītās valstīs IKP pieaugums parasti ir 2-3% gadā

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

Valsts budžeta veidošanas pamati

Valsts budžeta veidošanas pamati

- Valsts budžets ir valsts naudas ieņēmumu, izdevumu un finansēšanas plāns noteiktam periodam, kuru ar īpašu likumu apstiprina Saeima
- Budžetu apstiprina vienam gadam – ikgadējais budžeta likums un 1+2 gadiem – budžeta ietvara likums

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

Latvijas budžets 2015.gadam

2014.gada 17.decembrī LR Saeima apstiprināja 2015.gada budžetu, kura kopējie ieņēmumi paredzēti **7,3 miljardi eiro** un kopējie izdevumi **7,5 miljardi eiro**.

Vispārējās valdības budžeta deficīts atbilstoši Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmai 2015.gadā prognozēts 1% no iekšzemes kopprodukta (IKP).

Budžeta ieņēmumi

- Valsts un pašvaldību iekasētie nodokļi, nodevas un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas. Kopā 13 nodokļu veidi.

Lielākās nodokļu grupas:

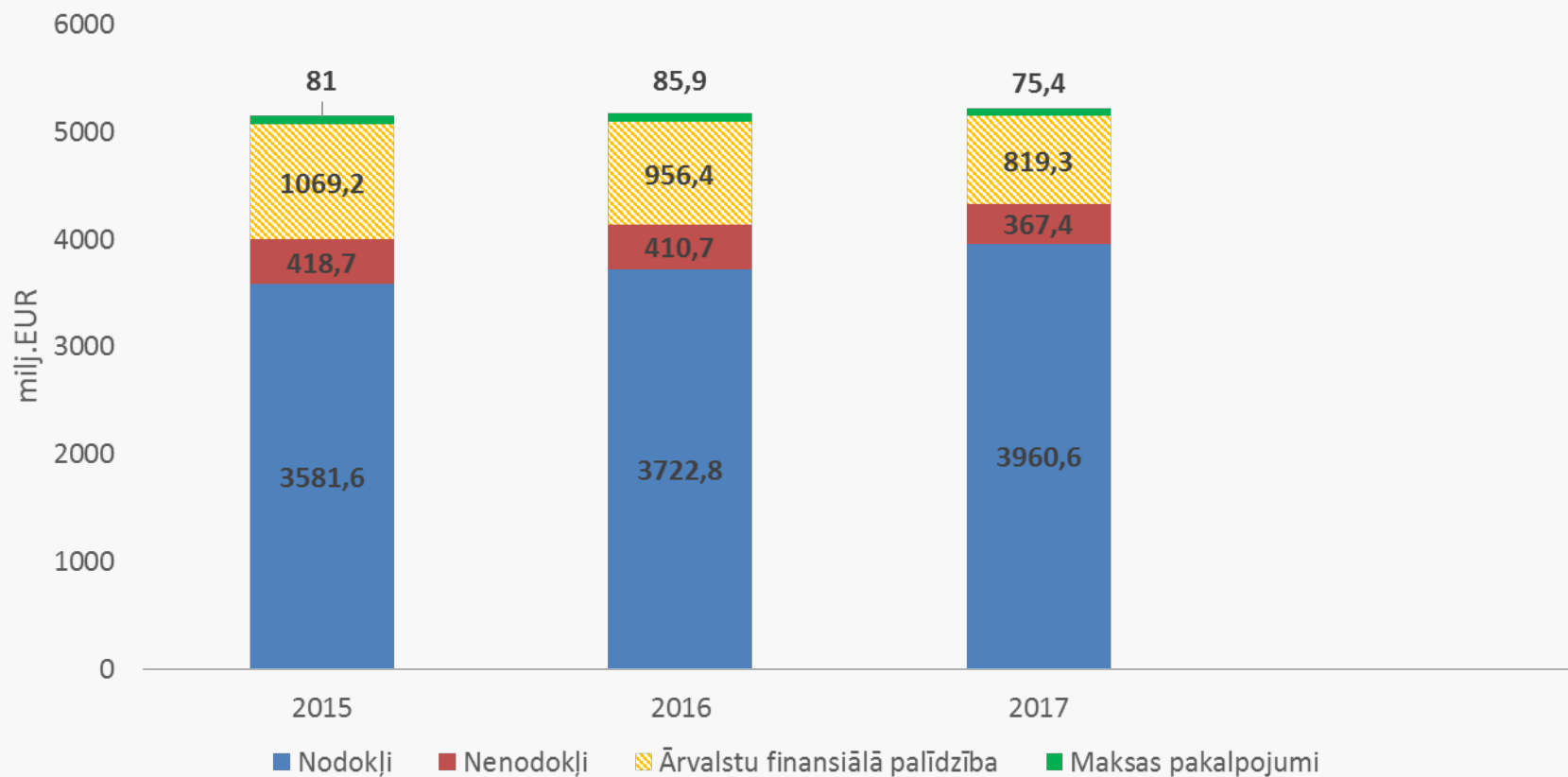
- ✓ PVN
- ✓ uzņēmumu ienākuma nodoklis
- ✓ ģeogrāfiskuma nodoklis
- ✓ iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- ✓ dabas resursu nodoklis
- ✓ muitas nodoklis
- ✓ izložu un azartspēļu nodoklis
- ✓ akcīzes nodoklis

- ES fondu līdzekļi
- Ienākumi no valsts ģeogrāfiskuma
- Valsts iestāžu maksas pakalpojumi (pases, uzturēšanās atļaujas, izziņas, u.c.) un sodi

Valsts budžeta ieņēmumi (saskaņā ar FM datiem)

Budžeta izdevumi

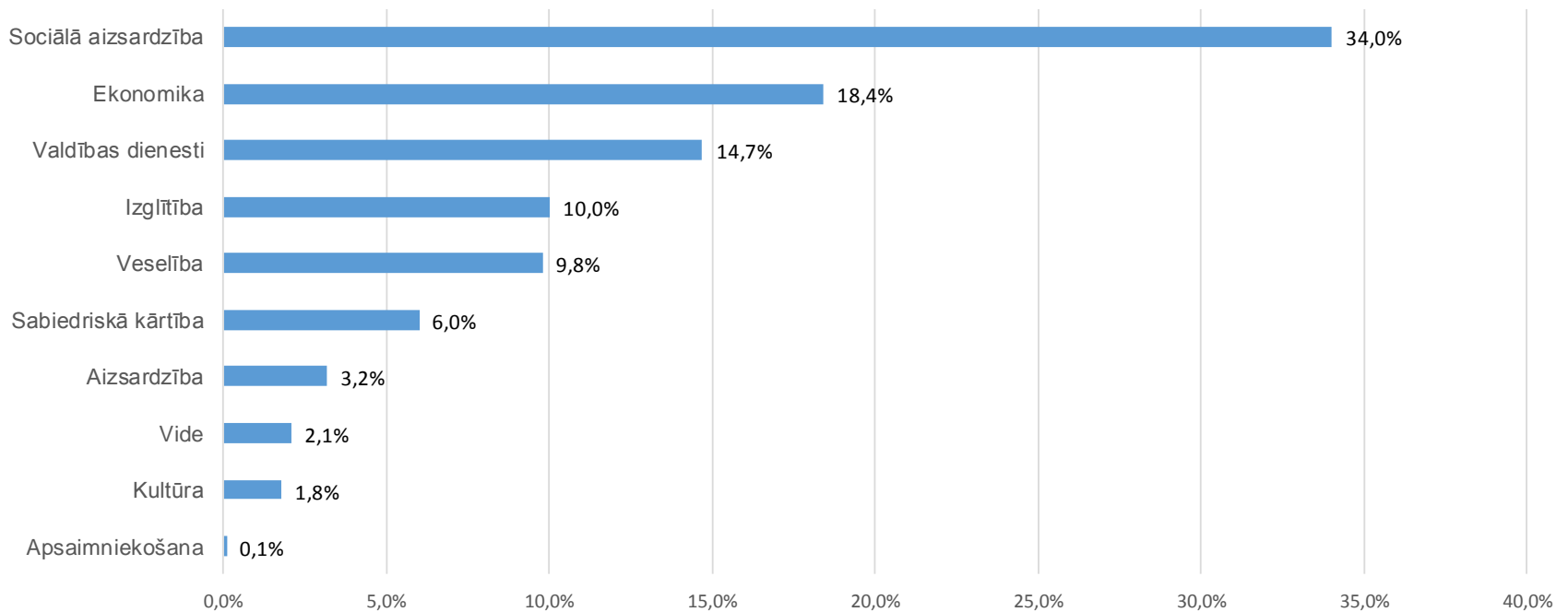

- Sociālā aizsardzība (pabalsti, pensijas)
- Ekonomiskā darbība (tautsaimniecība, lauksaimniecība, transports)
- Vispārējie valdības dienesti (valsts pārāda vadība un iemaksas EK budžetā, valsts pārvalde, citi izdevumi)
- Izglītība
- Veselības aprūpe
- Sabiedriskā kārtība
- Valsts aizsardzība
- Vides aizsardzība
- Kultūra
- Teritoriju un mājokļu apsaimniekošana

Budžeta izdevumi

Valsts budžeta izdevumu sadalījums 2015.gadam*

* saskaņā ar Finanšu ministrijas datiem

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

Fiskālās disciplīnas īstenošana Latvijā

Fiskālās disciplīnas Īstenošana Latvijā

2012

- Jūnijā Latvija pievienojās ES Fiskālajam paktam

2013

- 31.janvārī Saeima pieņēma Fiskālās disciplīnas likumu (FDL), kas stājās spēkā tā paša gada 6.martā
- 18.decembrī Saeima apstiprināja Fiskālās disciplīnas padomes sastāvu

2014

- Fiskālās disciplīnas padome (Padome) uzsāka darbību
- FM izstrādā Fiskālo risku deklarāciju

Fiskālās disciplīnas īstenošana Latvijā

- Fiskālās disciplīnas kultūra Latvijā atrodas pārmaiņu posmā, un nav vēl pilnībā stabilizējusies. Valsts finanšu politika tiek īstenota visus neatkarības gadus
- 2014.gada budžets bija pirmais, kas sagatavots saskaņā ar FDL, attiecīgi arī Vidējā termiņa budžeta ietvara likums (Ietvara likums), kas aptver vēl papildus divus gadus
- Finanšu ministrijas Fiskālās politikas departaments ir atbildīgs par vispārējo fiskālo risku vadību un fiskālās politikas īstenošanu dzīvē

Fiskālās disciplīnas īstenošana Latvijā

Fiskālās disciplīnas likuma būtība

Likuma mērķis -
sekmēt ilgtspējīgu
valsts attīstību,
makroekonomisko
stabilitāti un
samazināt ārējo
faktoru negatīvo
ietekmi uz
tautsaimniecību

Likums nosaka
fiskālās politikas
principus, tās
plānošanas un
īstenošanas
instrumentus, kā
arī fiskālās
disciplīnas
ievērošanas
uzraudzību

Galvenais
instrumentis
fiskālās
disciplīnas
ievērošanā -
letvara likums,
ko sagatavo
turpmāko trīs
gadu periodam

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

Fiskālās disciplīnas padome

Fiskālās disciplīnas padome

Mērķis - nodrošināt fiskālās disciplīnas nosacījumu ievērošanas uzraudzību

Priekšsēdētājs **Jānis Platais**,
Priekšsēdētāja vietnieks **Ingars Eriņš**

Padomē darbojas:

Inesis Feiferis, «Krājaizdevu apvienības» valdes priekšsēdētājs

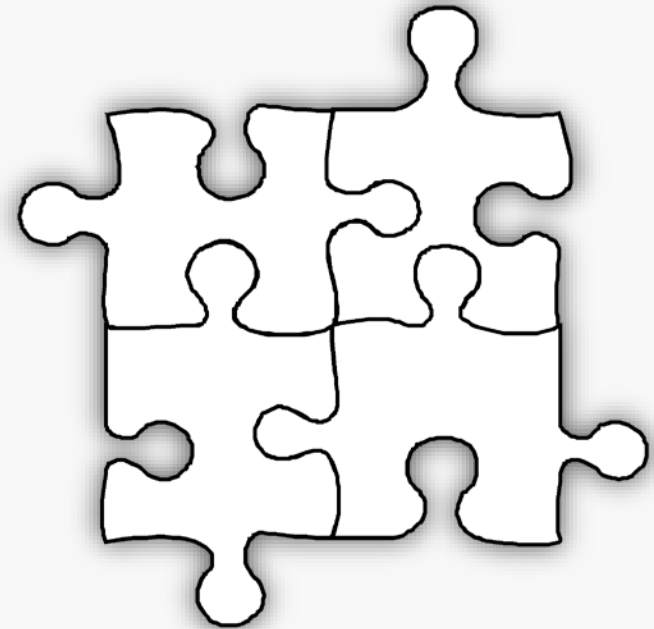
Mārtiņš Kazāks, «Swedbank» galvenais ekonomists Latvijā

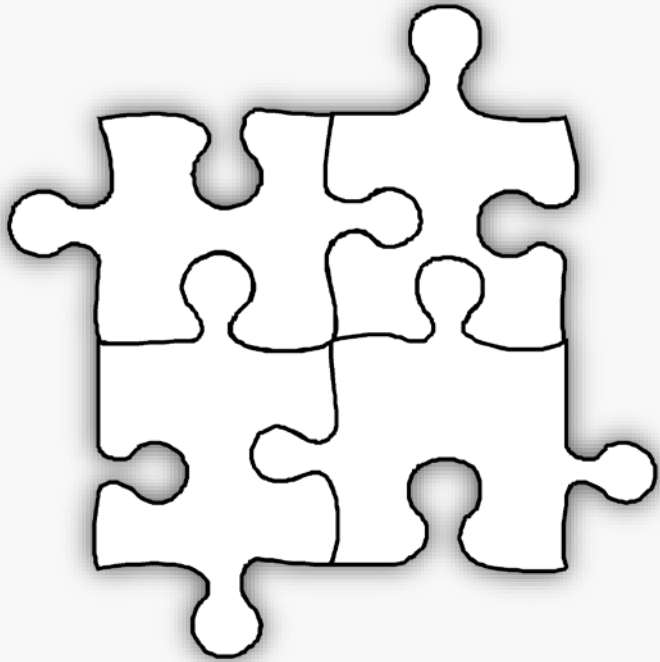
Mortens Hansens, Rīgas Ekonomikas augstskolas Ekonomikas departamenta vadītājs

Ulo Kāsiks, Igaunijas bankas viceprezidents

- Novērtēt valdības īstenoto fiskālo disciplīnu
- Uzraudzīt, lai Ietvara likuma un Gadskārtējā valsts budžeta likuma projektos tiktu ievēroti visi skaitliskie fiskālie nosacījumi
- Veikt neatkarīgu bilances pārbaudi, salīdzinot potenciālā un nominālā IKP novērtējumu
- Sekot, lai valsts budžeta sastādīšanā un izpildē tiktu ievēroti Fiskālās disciplīnas likuma prasības

- Sagatavot viedokli par pieļaujamo atkāpi no bilances nosacījumiem ekonomikas lejupslīdes laikā
- Sagatavot viedokli par fiskālajiem riskiem
- Sagatavot ikgadējo uzraudzības ziņojumu
- Konstatējot būtiskas novirzes, sagatavot neatbilstības ziņojumu
- Informēt valdību par makroekonomiskajiem un fiskālajiem jautājumiem un aktualitātēm

LATVIJAS REPUBLIKAS
FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

2014.gada Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums

1. Padomes galvenās rekomendācijas
2. Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums
3. Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības
4. Fiskālās politikas izaicinājumi
5. Fiskālo risku novērtējums

1. Padomes galvenās rekomendācijas

1. Izveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi 2016. gadam 26,9 milj. eiro vai 0,1% no IKP un 2017. gadam par 37,3 milj. eiro vai 0,13% no IKP apmērā
2. Sagatavot pasākumus budžeta bilances mērķa sasniegšanai 2015. g. un atbilstošām korekcijām 2016. g. gadskārtējā budžeta plānos
3. Plānot rezerves fiskālajā telpā tālākajos Vidēja termiņa budžeta ietvara 2015.-2017.gadam likuma projekta gados
4. Sagatavot nodokļu politikas stratēģiju, lai sasniegtu nodokļu iekasējamību 1/3 apmērā no IKP

2. Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums

Likumā noteikti

Bilances nosacījums

Izdevumu pieauguma
nosacījums

Pārmantojamības
nosacījums

1. Bilances nosacījums - strukturālā bilance nedrīkst būt mazāka par -0,5% no IKP
2. Izdevumu pieauguma tempa nosacījums - izdevumi nedrīkst augt ātrāk kā potenciālais IKP pieaugums
3. Pārmantojamības nosacījums - letvara likumā iestrādātie izdevumu sliekšņi tiek pārmantoti no iepriekšējā perioda

2. Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums

- Katru gadu valdībai jāizvērtē visi nosacījumi un jāizvēlas tas, kurš dod striktākos izdevumu griestus
- Pārmantojamības nosacījumu nepiemēro gadījumā, ja pēc abām pārējām metodēm aprēķinātie izdevumu griesti atšķiras no iepriekšējā vidēja termiņa ietvara likumā noteiktajiem vairāk kā par 0,1 procentu no IKP

- Bilances nosacījumu aprēķina, nosakot kopējo valsts budžeta bilanci un, ņemot vērā gan ieņēmumu, gan strukturālās bilances nosacījumus
- Atbilstoši bilances nosacījumam aprēķinātie izdevumu griesti ļaus nepārkāpt aprēķināto budžeta strukturālo bilanci (starpību starp izdevumiem un ieņēmumiem)

Pārmantojamības nosacījums

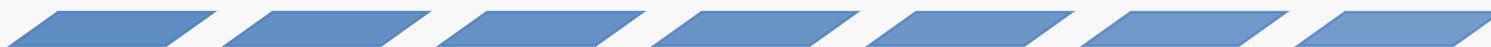
Pārmantojamības nosacījums nosaka, ka pirmā un otrā gada izdevumu griesti tiek pārmantoti no iepriekšējā letvara likuma otrā un trešā gada

Likums paredz 10 gadījumus, kas ļauj mainīt izdevumu sliekšņus - sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju izmaiņas, Satversmes tiesas lēmumi u.c.

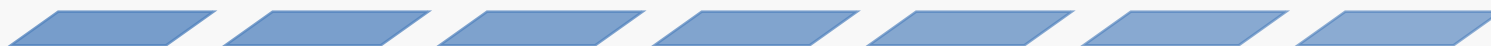

Izdevumu pieauguma nosacījums

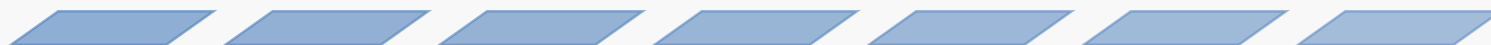
Izdevumu pieauguma nosacījums paredz, ka, izstrādājot letvara likuma projektu, izdevumi nedrīkst augt straujāk kā potenciālais IKP pieaugums

Kategorijas, kuras jāņem vērā - valsts budžeta procentu maksājumi par aizņēmumiem, ES programmu izdevumi un bruto kopējā kapitāla apmērs

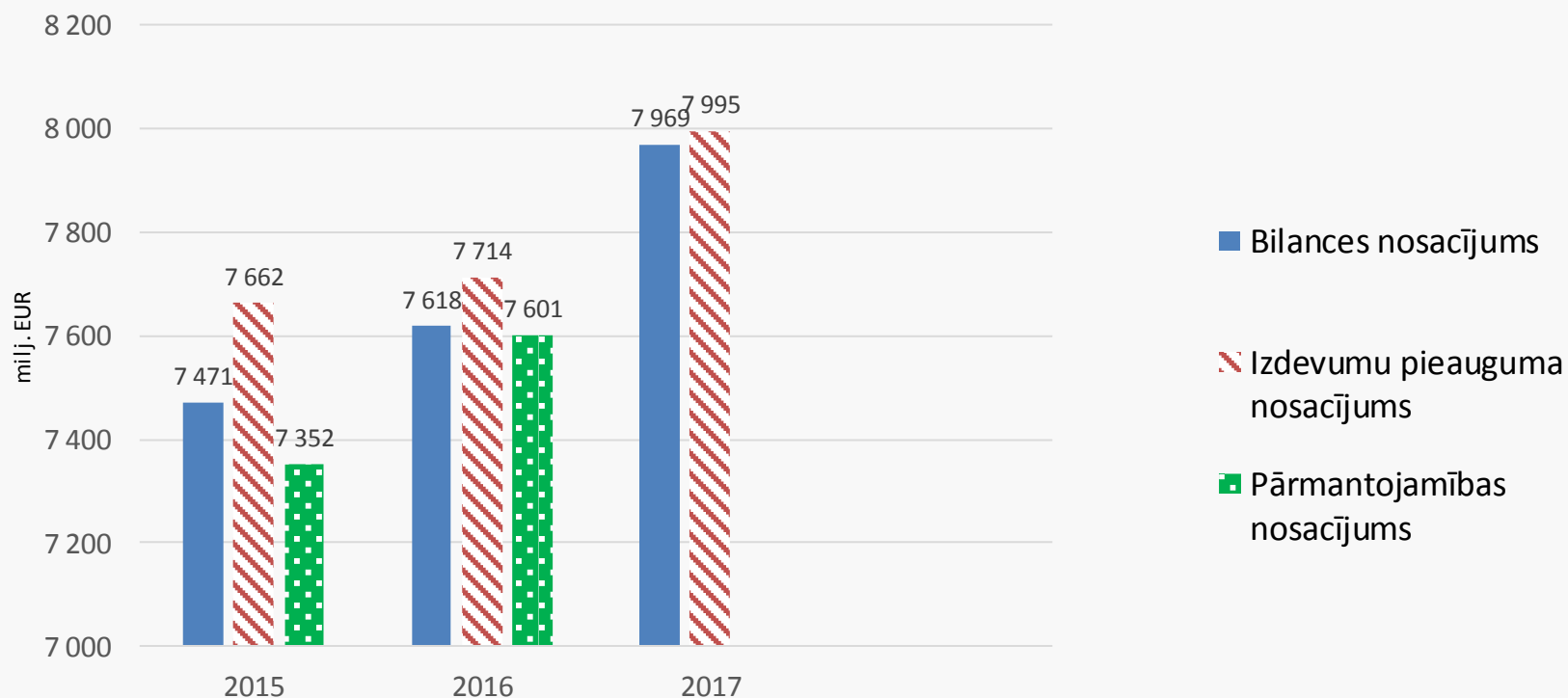
Izslēdzot inflāciju, tiek noteikts izdevumu pieaugums -0,4% 2015.gadā, 1,3% 2016.gadā un -1,0% 2017.gadā

2. Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums

Pieļaujamais budžeta izdevumu apjoms *

* saskaņā ar Finanšu ministrijas datiem

- Padome kopumā piekrīt valdības sagatavotajiem bilances nosacījuma aprēķiniem, tomēr uzskata, ka nepietiekami novērtēti ir valsts budžeta izdevumi pensijām un pabalstiem, kas, ņemot vērā 2014.gada budžeta izpildes tendenci, var pasliktināt vispārējo valdības bilanci par 0,2% - 0,3% no IKP
- Lai savlaicīgāk un precīzāk sagatavotu fiskālās disciplīnas izpildes vērtējumu, nepieciešams noslēgt sadarbības protokolu ar Finanšu ministriju par informācijas apmaiņu un turpmāko sadarbību fiskālās disciplīnas uzraudzības jomā

3. Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības

- 2014.gada laikā makroekonomiskā vide dažādu iemeslu dēļ kļuva vājāka, kas atspoguļojas arī IKP prognozes samazinājumā
- Izlaižu starpība no potenciālā IKP 2014.gadā būs vismaz par 0,7% zemāka, jo šī gada pirmajos trīs ceturkšņos reālais IKP sasniedzis vien 2,5% augsmi
- Ņemot to vērā, iespējams, ka arī 2015.gadā IKP izaugsme būs lēnāka, nekā pašlaik prognozēts

3. Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības

IKP izaugsmes un izlaižu starpību novērtējums (2014.gada rudens)

Nominālā IKP augsme %	2014	2015	2016	2017
Finanšu ministrija	3,8	5,2	5,9	6,2
Latvijas Banka	4,0	4,8	5,9	6,4
Eiropas Komisija	4,2	5,1	6,2	-
Starptautiskais Valūtas fonds	3,9	4,8	5,4	6,2
Reālā IKP augsme %	2014	2015	2016	2017
Finanšu ministrija	2,9	2,8	3,3	3,6
Latvijas Banka	2,8	2,7	3,5	4,0
Eiropas Komisija	2,6	2,9	3,6	-
Starptautiskais Valūtas fonds	2,7	3,2	3,4	4,1
Izlaižu starpība,% no potenciālā IKP	2014	2015	2016	2017
Finanšu ministrija	0,7	0,1	0,0	0,0
Latvijas Banka	1,2	0,3	0,2	0,3
Eiropas Komisija	1,0	1,2	0,2	-

3. Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības

Izlaižu starpību riski

Budžeta plāna projekts nesniedz ekonomisku skaidrojumu, kāpēc 2013.gada izlaižu starpību novērtējums tika pārskatīts no -0,1% uz +0,8% no IKP

Rezultātā fiskālās politikas novērtējums nonāca no aptuveni līdzsvarotas ekonomikas uz situāciju, kur pastāv ekonomikas pārkaršanas risks

Ja IKP pieauguma tempi kristos straujāk, iespējams, ka izlaižu starpība var kļūt negatīva

3. Padomes vērtējums un ieteikumi

- FM vajadzētu sabiedrībai plašāk skaidrot, kā tiek veikti izlaižu starpību aprēķini
- Valdībai būtu jāievēro uzkrājuma veidošanas princips, jo budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu
- Vērtējam, ka ir fiskāli bezatbildīgi jau šobrīd iztērēt 2016. un 2017.gadam prognozētos ieņēmumus jeb fiskālo telpu, vienlaikus neplānojot samazināt izdevumus

3. Padomes vērtējums un ieteikumi

- Izaugsmes prognozes 2016.-2017.gadam jāvērtē īpaši piesardzīgi, jo negatīvo risku varbūtība ir daudz augstāka
- Valdībai būtu jāizstrādā rezerves plāns ar pasākumiem, kā gūt budžetam papildu ieņēmumus un kā samazināt valdības izdevumus

4. Fiskālās politikas izaicinājumi

Uzlabet fiskālās politikas ilgtspēju – izaugsmes gados samazināt valsts parādu, ieguldīt attīstībā un drošībā

Atbalstīt strukturālo reformu centienus sasniegt labākus rezultātus izglītības un veselības jomā

Stiprināt aizsardzības jomu

Uzlabet esošo infrastruktūru

Virzīties uz nodokļu ieņēmumu mērķi 1/3 apmēra no IKP, jo šobrīd mēs no tā atpaliekam par vairāk kā par 5%

4. Fiskālās politikas izaicinājumi

Sakārtot nodokļu sistēmu, vienkāršojot to un samazinot dažādo likmju un izņēmumu skaitu

Mazināt ienākumu nevienlīdzību, jo tā ietver negatīvas tālākas sekas tautsaimniecībā (veselības aprūpes pieejamība, emigrācija, prasmju zudums, u.c.)

Samazināt nodokļu slogu cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, paaugstināt ar IIN neapliekamo minimumu

Pārskatīt nodokļu sistēmu kapitāla pieaugumam, ražošanai un nekustamajam īpašumam

4. Padomes ieteikumi

- Vienlaikus ar Latvijas Stabilitātes programmas 2015.-2018.gadam izstrādi, sagatavot arī nodokļu politikas stratēģiju, lai sasniegtu mērķi - panākt nodokļu ieņēmumus 1/3 apmēra no IKP līdz 2018.gadam. Citādi - mērķis ir, plāna nav!
- Stiprināt normatīvo regulējumu "ēnu" ekonomikas ierobežošanas pasākumiem
- Izskatīt iespēju atcelt visus nodokļu atvieglojumus, izņemot IIN neapliekamo minimumu

5. Fiskālo risku novērtējums

- Fiskālo risku novērtējumu veic valdība, tai skaitā ārkārtas situācijai
- Valdības pienākums ir veidot fiskālā nodrošinājuma rezervi atbilstoši risku novērtējumam
- Fiskālo risku vadības nodrošināšanai ir atbalstāma *Fiskālo risku deklarācijas* izstrāde un ieviešana dzīvē

5. Fiskālo risku novērtējums

- Uzlabot risku vadību valsts kapitālsabiedrībām, lai nodrošinātu iespēju savlaicīgi saņemt informāciju, kas var radīt ietekmi uz fiskālās bilances vadību
- Informēt sabiedrību par fiskālajiem riskiem un to vadību, veicinot privātās apdrošināšanas iegādi uzņēmumiem un mājsaimniecībām, stihisko nelaimju un biznesa risku novēršanai

- Pieņemt Fiskālo risku deklarāciju, kurā paredzēti fiskālo rādītāju nodrošināšanai nepieciešamie pasākumi
- Pārskatīt pašvaldību budžeta deficīta apjomus, jo sākot ar 2016.gadu tie tiek prognozēti tuvu nullei, lai gan vēsturiski pašvaldību budžeti vienmēr bijuši ar deficītu

Paldies par uzmanību!

Gaidīsim Jūsu jautājumus:
fiskala.padome@gmail.com